

NOTAT

– magasin om demokrati og Europa

Kan EU styre finanskapitalen?

**Efter Cypren:
Er dine penge sikre i EUs banker?**

Indhold

- 4 Hvad kan man lære af Cyprenkrisen?
- 6 Bankunion – hvilken bankunion?
- 7 Derivater: Kasinoet fortsætter
- 8 Bankopdeling på vej?
- 10 Banker skal tilse sig selv
- 12 Skovmands Notater
- 13 EU - demokratisk set
- 13 MEP Dan Jørgensen
- 14 Kriseforklaringer
- 16 Uden testosteron duer helten ikke

Leder:

Er dine penge sikre i EU's banker?

NEJ, DINE PENGE er ikke totalt sikre i banken. Grundprincippet i en bank er, at man har indskud for f.eks. 1.000 kr., men man udlåner 10.000 kr. i håb om, at de kommer hjem igen med renters rente – og at indskyderne ikke lige pludselig trækker deres penge ud.

Risiko er en del af forretningen. Så spørgsmålet er: Hvordan sikrer vi, at risikoen er så ringe som mulig for indskyderne?

I disse krisetider kan mange indskydere have lyst til at gemme pengene i madrassen i stedet for at have dem stående i banken. Men trækker man penge ud af banken, trækker man også den kapital væk, der skal finansiere arbejdspladser, og dermed bliver krisen dobbelt hård for almindelige mennesker.

VI HAR VÆRET VANT TIL, at banker ikke går ned, men i krisetider sker det alligevel – jfr. Roskilde Bank og Amagerbanken herhjemme. Og nu taler den nytiltrådte nationalbankdirektør Lars Rohde åbent om risiko i forbindelse med Danske Bank.

Dansk Bank har en balance, der er to gange så stor som Danmarks bruttonationalprodukt, siger han til Børsen. »Det er en korrekt observation, at en bank, der fylder så meget, udgør en særlig risiko for samfundet«.

Derfor peger han på etableringen af en europæisk bankunion, som en mulig garant. Den skal kunne »fungere som et gensidigt forsikringselskab«.

SPØRGSMÅLET bliver så, om EU kan styre bankerne og den finanskapital, der får en mere og mere spekulativ karakter – jfr. artiklen inde i bladet om de såkaldte derivater.

Det handler om kapitalkrav – altså hvor meget, bankerne skal have liggende i reser-

ve. Problemet er bare, som det fremgår af artiklen om de såkaldte Basel-III krav, hvordan man gør reserverne op, når noget ligger i papirer, som igen er risiko-befængte, og kun en lille del i kontante penge.

Meget tyder på, at EU-systemets hensyn til bankerne, og bankernes effektive lobbyvirksomhed, svækker de krav, der burde stilles.

Det handler også om vandtætte skodder à la dem, Roosevelt satte op i USA i 1930'erne, mellem banker for opsparring med høj sikkerhed og investeringsbanker, hvor risikoen – og muligheden for afkast – er højere.

EU har bestilt en rapport, som anbefaler en mild form for bankopdeling uden at være overbevisende. Men det er tvivlsomt, hvad EU vil gøre på baggrund af Liikaner-rapporten, og der mangler en klar folkelig debat af rapportens anbefalinger.

EU'S HÅNDBTERING af Cyprenkrisen har været vildt kaotisk og totalt principløs – meget mere om det i artiklen inde i bladet. Det centrale er, at eurogruppen i starten gik med til at bryde den regel, man selv for længst havde stillet op for at garantere småsparerne: At indskud på op til 100.000 euro (750.000 kr.) er garanteret af staten.

Reaktionen kom omgående: Ikke bare på Cypern, men over hele Europa bredte usikkerheden sig.

Det efterlader et indtryk af et EU, hvor krisestyringen ligger i hænderne på en lille elite – finansministrene, centralbankdirektøren, EU-kommissæren, forkvinden for Den Internationale Valutafond – der ikke spiller tiden med at gå gennem en demokratisk debat og skabe regler, som vi alle kan leve med og føle os sikre ved. oaa

Forside: Demonstranter foran Cyprens parlament 18. marts. Foto: Scanpix / AFP

Får vi en bankunion?

Bankunionens status efter Cypernkrisen er mere uklar i dag, end den var inden krisen brød ud: Den måde, som Cypernkrisen blev mødt på, med beslaglæggelse af kundernes konti, følger slet ikke modellen for den foreslåede bankunion.

Cypernkrisen har, mener f.eks. *The Economist*, demonstreret, at en bankunion er mere nødvendig end nogensinde, hvis ikke finansmarkedet i EU skal krakelere med forskellige betingelser for bankerne i nord og i syd.

Men bankunionens grundidé, at de deltagende banker og stater tager et fælles ansvar for hinanden, ser ud til at ligge mere fjernt fra at blive gennemført, end den var før Cypernkrisen blev akut.

Mere om Cypernkrisen side 4.
Mere om bankunionen side 6.

33,5 tusind milliarder kroner i støtte til EU's banker

AF STAFFAN DAHLLÖF

Bank- eller finanskrisen havde i årene 2008-2011 ifølge EU-Kommissionens skøn kostet 4.500 milliarder euro (= 33.500 milliarder kroner) – et svimlende beløb – i støtte og garantier til de europæiske banker.

Langt den største del skyldtes rent nationale tiltag.

De internationale støtteordninger, hvor penge eller garantier er kommet fra andre end de berørte lande selv, har beløbet sig til 3.590 milliarder danske kroner (482 milliarder euro). Det svarer til 6 gange den danske finanslov.

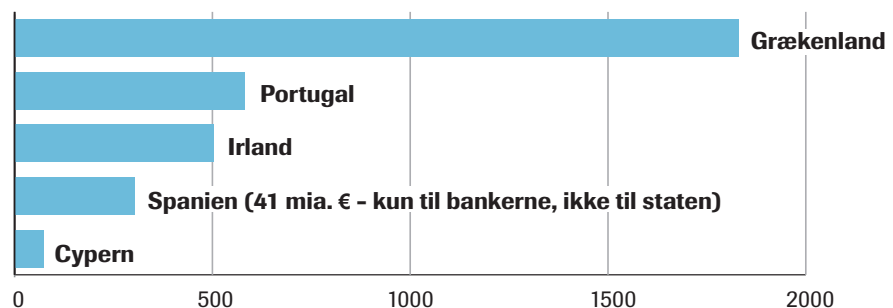
Disse støtteordninger og garantier har i hovedsagen været en intern omfordeling mellem eurolandene, betalt af deres særlige krisefonde EFSF og den permanente fond ESM.

Men der er tilfælde, hvor også Den

Internationale Valutafond IMF har spyttet i kassen (Grækenland, Cypern), og her har andre lande også bidraget, f.eks. også Danmark.

Derudover er der også givet støtte i form af kreditter til ikke-eurolandene Rumænien (147 mia.kr.), Ungarn (117 mia.kr.) og Letland (34 mia.kr.) – især fra IMF og fra særlige lån, som det samlede EU optager på låntagernes vegne. De tre nævnte lande har i øvrigt fået tilsagn om yderligere lånemuligheder, men valgt ikke at benytte sig af dem. ♦

Fordeling af internationale støtteordninger (mia. kroner)

Hvad kan man lære af Cypers-krisen?

Hvorfor fik man ikke kontrol med Cyperns bankkrise? Og hvem var det, der fik sine penge væk fra øen – lige før lukketid?

AF OLE AABENHUS

Pludselig i marts flygtede kapitalen fra Cypern. Det havde stået klart i mange måneder, at de cypriotiske banker stod over for kollaps, men de udenlandske investorer havde tydeligvis ventet, at "nogen" i EU til syvende og sidst ville være nødt til at sende en redningspakke.

Sådan var det hidtil gået, når banker var ved at kollapse.

Investorerne havde bare ikke taget med i betragtning, at Holland havde fået en ny finansminister – Jeroen Dijsselbloem, landbrugsøkonom af baggrund, kendt som noget af en østers, som ingen kunne regne ud på forhånd, men slagkraftig, når først han lukkede op. Og at denne hollænder overraskende var blevet formand for eurogruppen i januar – et totalt ubeskrevet blad i finansministerkredse.

Men den årvågne investor burde måske have lagt mærke til, hvad der skete i februar, da SNS Reaal, et kriseramt realkreditinstitut i Holland, stod til at skulle rekonstrueres. Indskyderne fik blot at vide, at de selv måtte bære hele tabet. Nul redningspakke. For tusinder af småsparere betød det, at værdien af deres indskud pludselig var lig nul.

Skatteydergaranti?

Kort efter lagde han, næsten lige så overraskende, op til, at eurogruppen skulle anvende samme metode på Cypern, da ø-staten fik de første henvendelser fra Cyperns nye regering under landets nyvalgte præsident Nicos Anastasiades.

Argumentet var, at den bedste måde at disciplinere et lands banker ville være ved at lade indskyderne risikere en del af tabet.

Cypern var en slags skattely inden for eurozonen, ikke mindst for russiske finansfolk. Alt i alt var den samlede bankkapital på øen lig med 7-8 gange bruttonationalproduktet. Så skulle bankerne virkelig gå fallit, ville cypriotiske skatteydere ikke have en chance for at garantere indskyderne.

FOTO NBCNEWS

Mange cyprioter har mistet deres formue, og udsigterne er alt andet end lyse. Der forventes en negativ vækst på 14 pct. i år og 6 pct. næste år.

Altså måtte man hente pengene udefra, f.eks. fra EU – eller lade indskyderne tage tabet.

Logikken er så enkel, at enhver investor måtte kunne indse, at deres penge stod endda særdeles risikabelt. Men hidtil havde EU gang på gang demonstreret, at intet euro-land skulle have lov at gå ned. Til syvende og sidst var Tysklands Angela Merkel trods alt gået med til, at medlemslandene pungede ud – til gengæld for krav om besparelser og strukturreformer i statsapparatet, men det kom jo ikke nødvendigvis indskyderne ved.

Meget tyder på, at de store indskydere fik tømt deres konti totalt i tide.

Og i Cyperns tilfælde havde landet anmodet om en hjælpepakke på 10 mia. euro. Den havde været aftalt siden juni sidste år, og det var almindelig anerkendt, at cypriotiske banker havde brug for hjælp, fordi de havde lidt et tab på op mod 5 mia. euro, da Grækenland fik sin redningspakke i maj 2010 – svarende til godt en fjerdedel af landets bruttonationalprodukt.

Lørdagsløsning

Eurogruppens finansministre mødtes i Bruxelles fredag den 15. marts for at strikke en løsning sammen. Mødet blev 10 timer langt, og først lørdag morgen lå resultatet klar. Ganske usædvanligt har den maltesiske finansminister Edward Scicluna givet en insider-beretning fra mødet, hvor han sad ved siden af sin tyske kollega, Wolfgang Schäuble.

Faktisk var de beløb, Cypern havde brug for, små i europæisk målestok. Men, forklarer han. I Irlands tilfælde var det den lave selskabsskat. I Grækenland var det de offentlige udgifter, der var løbet løbsk. I Cyperns tilfælde var det russerne.

Det var især Tyskland, der var irriteret. Angela Merkels regering skal til valg i september, og den forventede støtte til Cypern var blevet et stort emne i valgkampen: Skulle gode tyske skatteborgere sende penge til Cypern for at redde banker, der tjener som skattely og måske endda hvidvaskningscentraler for russisk mafia?

Socialdemokraterne i SPD talte offentligt om det dilemma, Angela Merkel ville stå i den dag, hun alligevel – når alt kom til alt – ville blive nødt til at sige ja til en hjælpepakke.

Så her kom Dijsselbloems krav om,

*Trojkaen møder præsidenten.
Fra venstre er det en embedsmand fra
Den Europæiske Centralbank, en embeds-
mand fra Den Internationale Valutafond og
en embedsmand fra EU-Kommissionen.*

at det var indskyderne, der skulle betale, ganske belejligt. Det tyske efterretningsvæsen havde fået til opgave at se på de russiske indeståender på solskinsøen. 146 mia. euro skulle der være, så der var nok at tage af.

Russiske penge

En tredjedel af alle Ruslands udlandsinvesteringer gik i 2011 via Cypern. En fjerdedel af alle udenlandske investeringer i Rusland kom via Cypern. En meget stor del blev administreret af de 40.000 russere, der bor på Cypern.

Cyprioterne var chokerede og kæmpede for forskellige løsninger. Hvordan ved vi ikke præcist, men lørdag morgen den 16. marts stod det klart, at den nyalgte, konservative præsident Nicos Anastasiades ville lade de store kontohavere – herunder ikke mindst russerne – slippe så billigt som muligt. "Mit land vil ikke begå selvmord", skal han have sagt på et tidspunkt, før han forlod lokalet.

Det mest overraskende her er imidlertid, at eurogruppen accepterede idéen og gik med til at bryde den indskydergaranti, der havde været i kraft i EU siden krisen begyndte i 2009: At op til 100.000 euro (750.000 kr.) af en persons

samlede indskud i en bank er garanteret af staten.

Som The Economist's kommentator Charlemagne skrev, er eurozonen præget af improvisation. Tænketaenken Bruegel skrev i en kommentar, at forhandlingerne var præget af "mangel på regler, der kan give retning til markedernes forventninger".

Løsningen blev, at indskydere skulle betale 6,75 procent af deres indestående op til 100.000 euro (750.000 kr.) – og 9,9 procent af beløb over denne grænse. Det skulle give 5,8 mia. euro, og EU, Den Europæiske Centralbank og Den Internationale Valutafond skulle så sende 10 mia. euro.

Kapitalen flygter

Hvad der siden skete, har der været fuld presse på: Det cypriotiske parlament protesterede. Ikke en eneste stemte ja til den løsning, regeringen lagde frem. Selv regeringspartiets medlemmer sagde fra, idet de undlod at stemme. For første gang

i euroens historie var en hjælpepakke totalt afvist af et parlament.

Resultatet blev en genforhandling. Sætserne blev ændret, så indskud på op til 750.000 kr. gik fri – efter reglerne. De 5,8 mia. euro skulle betales ud af de resterende indlån. Man regnede på det tidspunkt med, at der kunne blive tale om 37,5 procent, men aftalen rummer mulighed for mere – helt op til 60 pct. Til erstatning ville indskydere få mere eller mindre værdiløse aktier i Bank of Cyprus.

”Hjælpepakker bliver altid ledsaget af, at man gør op med et "irritationsmoment".

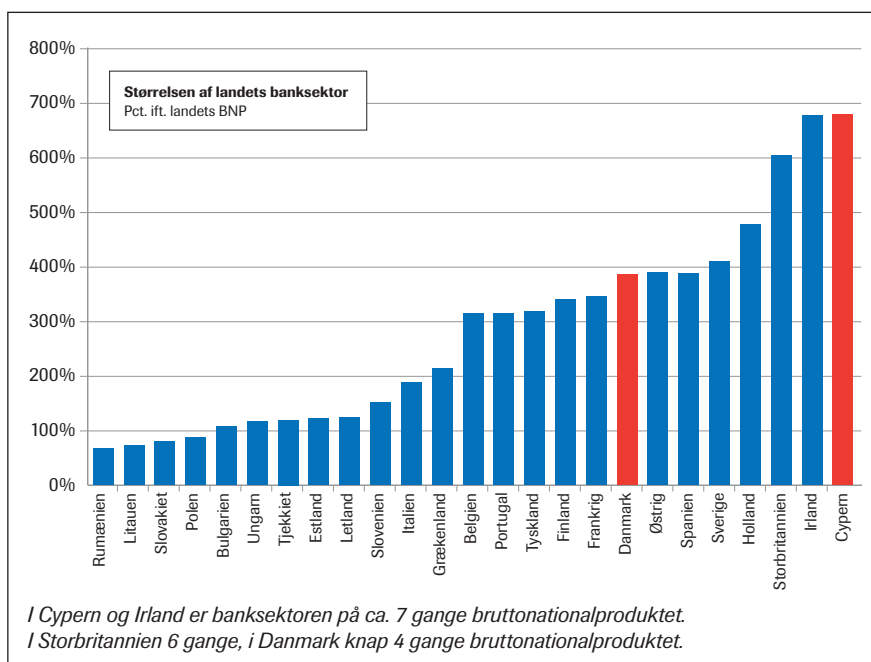
Edward Scicluna, Malta

På det afgørende møde den 15.-16. marts havde Wolfgang Schäuble insistere på, at der omgående blev lukket ned for alle banker. Det skete ikke før den endelige aftale var vedtaget i Parlamentet to uger senere.

Men ifølge rapporter i cypriotisk presse var der i hvert fald en del russiske rigmænd, der fik deres penge ud – trods alt. Mens folk stod i kø ved pengeautomaterne på Cypern, var der åbent i de to største bankers London-filialer hele ugen. Og det samme gjaldt den Moskva-filial, som den ene af dem, Bank of Cyprus, havde oprettet.

Vi ved fra den cypriotiske nationalbank, at der blev trukket penge ud i 6.000 tilfælde i de to uger. Og der kører en sag om, at et firma, der tilhører præsidentens svigersøn, sendte 21 mio. euro til London tre dage før det afgørende møde med euro-gruppen.

Meget tyder på, at de store indskydere fik tømt deres konti totalt i tide – med det resultat, at der skal hentes nærmere 60 pct. end 37,5 procent af de resterende beløb, for at regnestykket går op. ♦

Bankunion, hvilken bankunion?

De store banker skulle gerne klare sig på egen hånd uden hjælp fra skatteejderne. Men det kniber med at få bankunionen på plads.

AF STAFFAN DAHLLÖF

En EU-omfattende bankunion ville kunne rette op på bankernes flossede image, sikre skatteejdernes penge og forhindre at store, og dårligt finansierede banker trækker hele lande med sig i en konkurs.

Med DEO til Alsace

5 dages bustur med afgang den 19. oktober

Oplev EU og det smukke Alsace. Vi besøger Europarådet og EU-Parlamentet, oplever den historiske by Strasbourg, borgen Haut Koenigsbourg og kører ad den smukke vinroute med besøg hos vinbonde og den ældste vinby i Alsace. En super hyggelig tur hvor du bliver klogere på EU. Prisen er 3.400 kr.

LÆS MERE PÅ www.deo.dk

DEO EU-debat - mere spændende - mindre fastlåst
info@deo.dk - tlf. 70 26 36 66

Til syvende og sidst er det – eller var det – hensigten, at bankerne skulle kunne garantere for sig selv og hinanden.

For at nå dertil har Kommissionen opstillet fire nødvendige tiltag:

Kort sagt er tanken, at bankerne skal klare sig på egen hånd, sådan da. I de foreløbige udspil findes formuleringer om, at staten fortsat skal garantere bankerne i sidste – allersidste – instans, men der er nu sat fokus på, at de europæiske banker så vidt det overhovedet er muligt skal klare sig selv.

Trin 1: Er besluttet

Det første trin – et fælles tilsyn – blev besluttet i december sidste år. Tilsynet kommer til at omfatte alle banker med aktiver for mere end 225 milliarder danske kroner (30 mia. euro), idet de tre vigtigste banker i hvert enkelt deltagerland under alle omstændigheder er omfattet.

Det ventes, at tilsynet vil omfatte 150-200 banker, primært i eurolandene. Der har tidligere været talt om op mod 8.000 banker og sparekasser, men nu handler det alene om de største.

KØREPLAN FOR BANKUNION

TRIN 1: Et fælles tilsyn af de europæiske banker, eller i hvert fald de vigtigste af dem.

TRIN 2: Fælles regler for bankernes egenkapital og likviditet – hvor stor sikkerhed de skal have liggende for at låne penge ud, og hvor mange kontante midler, de skal have til rådighed.

TRIN 3: En fælles mekanisme for at afvikle dårlige banker.

TRIN 4: En fælles indskydergarantiordning – et sikkerhedsnet syet sammen af de deltagende banker og landene bag dem.

Danmark og andre ikke-eurolande
Banker i ikke-eurolande kan også omfattes af tilsynet – hvis de vil.

Storbritannien og Sverige har meldt fra, det ønsker man ikke. Den danske regering vil først tage stilling til en dansk deltagelse, når den samlede bankunion er etableret.

Rent praktisk skal tilsynet udføres af to EU-institutioner, banktilsynsmyndigheden (EBA, European Banking Authority) i London og fra den 1. marts næste år, også Centralbanken ECB i Frankfurt.

Trin 2: Sten på vejen

Trin to er de regler, som tilsynet skal holde bankerne op imod. Det er EU's udmøntning af en international bankaftale kaldet Basel III. (Basel III-aftalen gennemgås i en særlig artikel, se side 10. Kort fortalt handler den om, at bankerne skal være bedre "polstret" end i dag).

EU's udmøntning af bankkravene er harmoniseringskrav, det vil sige loft for, hvad de deltagende lande **kan** kræve af sine banker, og ikke minimumskrav.

fortsættes side 12...

Kasino-spil handler om sandsynlighedsberegning. Derivater handler om at spille på forventninger til f.eks. prisen på fødevarer.

Kasinoet fortsætter

DERIVATER: Da finanskrisen brød ud i 2008, blev gigantiske lynhandler med komplicerede finanspapirer lagt for had. Nu skulle der skrives hårdt ind, lød det. Fem år efter er handlen vokset kraftigt. De vedtagne reformer er forsigtige.

AF KENNETH HAAR

Takket være den amerikanske forsikringsgigant AIG blev handel med "derivater" en vigtig del af fortællingen om finanskrisen i 2008. AIG havde nemlig solgt "forsikringer" til banker verden rundt, som på papiret garanterede dem mod tab på investeringer i bl.a. det amerikanske ejendomsmarked.

Men da boblen på det amerikanske boligmarked brast, faldt også AIG sammen. Der var ikke dækning for de papirer, AIG havde solgt, og kun en offentlig kapitalindsprøjtning på hele 85 milliarder dollars reddede AIG og dets kreditorer.

Affæren skabte fornyet røre om besynderlige værdipapirer og deres betydning for finanskriser, og i en periode på fem år har politikere verden over diskuteret, hvad og hvor meget der skal gøres ved denne del af finansmarkederne – den del som er stærkest præget af spekulation og kasinoøkonomi.

Derivater er spekulation

Men hvad er i grunden derivater? Forskellen på derivater og andre værdipapirer er enkel: Aktier og obligationer repræsenterer noget af håndgribelig værdi – en andel i en virksomhed, et lån. Det gør derivater ikke. De bliver penge værd, "når noget bestemt sker", kan man sige.

I AIGs tilfælde skulle derivaterne udløse en pengesum, hvis det amerikanske ejendomsmarked faldt sammen. I andre tilfælde kan det være spekulationer, om prisen på kort sigt vil stige eller falde. Kernen i derivathandel er en slags væddemål, og da store penge er på spil, har mange slags derivater været under

beskydning for at stimulere spekulation uden nogen nytte for samfundet.

Vokseværk ved rouletten

Foreløbig er der dog intet der tyder på, at beskyldningerne har dæmpet trangen til og muligheden for at sætte penge i derivater. Efter et kort dyk under finanskrisen i 2008, steg den samlede værdi af alle handler med derivater med 20 procent i de efterfølgende to år.

Og den udvikling er fortsat. Ifølge de seneste tal fra Bank of International Settlements er der tale om en yderligere stigning på ca. 10 procent i de seneste to år. Det bringer værdien af derivathandlerne op på omtrent 80 gange verdens samlede bruttonationalprodukt.

Ingen forbud

Et marked af den størrelse – gennemsyret af hemmelighedskræmmeri og drevet af stor risikovilje – er umådelig ustabil.

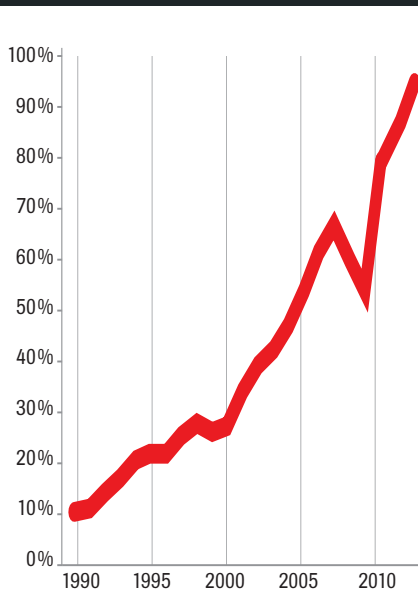
Særligt de mest risikable værdipapirer har været i politikernes søgefelt. Alligevel er resultatet, at kun meget få typer værdipapirer vil blive underlagt begrænsninger. Selv et EU-forbud mod spekulation i statsobligationer er udstyret med så store undtagelser, at det næppe får den store betydning.

Et halvt sekund

Den astronomiske værdi af derivathandlerne skyldes bl.a., at der foregår mange handler med samme værdipapir, og at de ofte købes og afhændes på få millisekunder.

Her har Europa-Parlamentet for nyligt sikret en ny standard, nemlig at en handel ikke kan annulleres eller ændres det første halve sekund efter, den er indgået.

fortsættes næste side...

Derivathandlen på globalt plan er nu næsten ti gange så stor som i 1990, (målt i procentdel af bruttonationalproduktet), og kurven viser fortsat stejl stigning.

Kilde: BIS, Bank of International Settlements.

...fortsat fra side 7

Det er dog ikke en regel, der har skabt stor panik blandt finansinstitutionerne. Nogle forudser, at en halvsekundsregel kan styrke "højfrekvenshandel" på sigt.

Transaktionsskat

Den seneste reform af et vist format er den skat på finanstransaktioner, som 11 lande i eurozonen er ved at indføre.

” Efter et kort dyk under finanskrisen i 2008, steg den samlede værdi af alle handler med derivater med 20 procent i de efterfølgende to år.

Den skat har altid haft til hensigt at mindske antallet af lyntransaktioner, og det vil givetvis ske, men der er to forhold, som vil dæmpe virkningen. Dels er skatten på en handel sat meget lavt (0,01 % af værdien for derivater), og dels er kredsen af lande endnu begrænset. Den omfatter f.eks. ikke Storbritannien, som pt. er vært for omtrent 75 procent af derivathandlerne i Europa.

Kun mere gennemsigtighed

Alt i alt er der ikke meget, der tyder på, at derivatmarkedet er på tilbagegang.

Og i store træk er det lykkedes finanssektoren at definere hvilke reformer, politikere i USA og EU skulle prioritere i kølvandet på finanskrisen.

Især har de støttet et system – clearing – som vil skabe større gennemsigtighed på markedet, men som vil have en begrænset effekt på mængden og karakteren af handler. Det globale kasino lever i bedste velgående. ♦

UDVIDET DEBATMØDE MED BL.A. HANDELSMINISTER PIA OLSEN DYHR:

Hvorfor presser EU Afrika?

Onsdag den 15. maj kl. 17-19.30 i Møderiet, MS, Fælledvej 12, Nørrebro, København

EU truer de afrikanske lande med, at de mister toldfri adgang til Europa, hvis de ikke også åbner deres markeder op for vores varer. Men Afrika kan ikke konkurrere på lige fod med Europa. Hvorfor skaber EU ikke sammenhæng mellem sin handels- og sin udviklingspolitik? Det spørger vi en række eksperter og politikere om.

Pris 100 kr., 50 kr. for studerende inkl. kaffe og en bolle.

TILMELD DIG PÅ www.deo.dk

DEO EU-debat - mere spændende - mindre fastlåst
info@deo.dk - tlf. 70 26 36 66

Bankopdeling på vej?

Idéen om, at opdele bankerne, så spekulativ virksomhed skilles fra "klassisk" bankdrift, blev brugt af Roosevelt i 1930'erne. Nu er den på dagsordenen i Bruxelles.

AF MICHAEL B. LAURITSEN

Franklin D. Roosevelts første handling, efter han lørdag den 4. marts 1933 blev indsat som præsident i USA, var at lukke alle amerikanske banker om mandagen. Kun de sunde fik lov at åbne igen, efter reformer, under stram kontrol og med statslige garantier.

I årene forud, efter det store Wall Street-krak i 1929, havde banker mistet enorme beløb på investeringer. Over 9.000 banker var gået konkurs, og folk trak deres penge ud af bankerne af frygt for at miste dem.

Roosevelts "bankferie" blev ledsaget af et massivt lovkompleks til regulering af finanssektoren – med Glass-Steagall-loven som omdrejningspunkt. Dens ho-

vedelement var en klar opdeling mellem almindelige banker, der tager indskud fra borgere, og alle andre typer finansinstitutioner.

” Over 9.000 banker var gået konkurs.

Indskud i almindelige banker blev statsgaranterede, mens spekulative investeringsbanker nu kunne få lov at kollapse, uden at det behøvede at påvirke resten af samfundsøkonomien. Roosevelt satte en "brandmur" op mellem de to typer banker.

Brandmurens fald under Reagan og Clinton

Da Ronald Reagan blev valgt som præsident i USA i 1981 påbegyndte han imidlertid en omfattende tilbagerulning af regler og love for både erhvervsliv og

Franklin D. Roosevelt,
amerikansk præsident 1933-45.

Komiteens rapport lå klar i oktober 2012, og dens centrale anbefaling er netop en opsplitning – dog kun i forskellige afdelinger, men stadig under samme tag – en såkaldt ”indhegning” af bankernes spekulative aktiviteter.

En bank skal tvinges til at splitte op i en detailenhed (almindelig bankdrift) og en handelsenhed (investeringer), hvis bankens investeringsaktiviteter overstiger 15 til 25 procent af bankens samlede aktiver eller over 100 mia. euro. Og hver afdeling skal leve op til separate kapitalkrav.

Rapporten åbner dog for, at detailenhederne fortsat vil kunne drive visse former for investeringsvirksomhed på klienternes vegne.

” Phillip Lamberts mener, at forslaget burde være gået endnu videre med anbefaling af en total opsplitning af bankerne.

Andre anbefalinger i rapporten handler om, at man indfører nye konstruktioner for bonusordninger, bedre kontrol med bankledelser og bestyrelser, samt bedre risikoanalyser, når man udregner kapitalkrav.

For meget eller for uambitiøs?

Både Finansrådet, Danmarks Nationalbank og den danske regering har reageret kritisk på rapportens anbefalinger, bl.a. fordi det med Finansrådets ord ikke er investeringsaktiviteter, men snarere dårlige lånebøger, der har været årsagen til bankkrak i Danmark.

Og på europæisk plan har bl.a. Den Europæiske Bankføderation, de europæiske bankers paraply, reageret kraftigt.

Overfor står bl.a. Den Grønne Gruppe i Europa-Parlamentet, hvis talsmand på finansområdet Phillip Lamberts mener, at forslaget burde være gået endnu videre med anbefaling af en total opsplitning af bankerne – ikke bare en opdeling mellem forskellige afdelinger af de samme banker.

Lamberts savner desuden et loft over, hvor stor en bank må være.

Kommissionen tager stilling, når den til sommer skal fremlægge et forslag til en samlet europæisk bankreform. ♦

finanssektor. Og præsident Bill Clintons administration gennemførte bankopdelingsens endelige dødsstød med en lov i 1999.

Den beslutning har fået en hård medfart af Nobelpris-økonomen Joseph Stiglitz: ”Da tilbagerulningen af Glass-Steagall-loven bragte investeringsbanker og kommercielle banker sammen igen, fik kulturen fra investeringsbankerne overtaget. Der var krav om store afkast, som alene kunne opnås gennem høj gearing og stor risikovillighed”.

”Indhegning” i stedet for ”brandmur”

Europa indførte aldrig ”brandmure” som i USA, men i december 2011 nedsatte EU-Kommissionen en komité, ledet af den finske nationalbankdirektør Erkki Liikanen, der skulle undersøge, hvordan man fremtidssikrer EU's banksektor gennem grundlæggende reformer.

Erkki Liikanen

Banker, der er for store til staten

Som EU-parlamentariker og nylig socialdemokrat Emilie Turunen har gjort opmærksom på, kan banker af flere grunde være farlige, når de bliver så store, at de bliver ’systemiske’ – dvs. at de hiver hele samfund med ned, hvis de krakker.

De får nemlig også en alt for stor politisk indflydelse i kraft af deres størrelse og opnår en urimelig konkurrencefordel, mener Turunen, fordi de direkte eller indirekte garanteres af staten og derfor kan låne penge billigere.

Tal fra Peter Wahl, der forsker i verdenshandel og den internationale finansverden ved den tyske NGO WEED, World Economy, Ecology & Development, viser, at selv hvis Kommissionen skulle vælge at følge Liikanen-rapportens anbefalinger til punkt og prikke, vil problemet ikke gå væk.

Liikanen-rapporten anfører selv, at EUs femten største banker har aktiver svarende til 159,7 procent af EUs BNP.

Den største, Deutsche Bank, har med 2.100 milliarder euro aktiver svarende til 85 procent af Tysklands BNP.

De to største hollandske banker, ING og Rabobank Group, har aktiver svarende til 284,4 procent af Hollands BNP.

De fire største britiske banker har aktiver svarende til 414 procent af Storbritanniens BNP.

Selv efter en opsplitning ville den ikke-spekulative bankdrift for en storbank som den britiske HSBC (Hongkong and Shanghai Banking Corporation) kunne tilføje staten tab, svarende til 60 procent af Storbritanniens BNP.

Tilsvarende ville den ikke-spekulative del af svenske Nordea kunne tilføje den svenske stat tab på cirka 100 procent af Sveriges BNP. Og en sådan fallit vil ingen redningsfond i verden kunne absorbere.

Peter Wahl savner dermed på linje med De Grønnes Phillip Lamberts et loft over bankernes størrelse.

Banker skal tilse sig selv

For at undgå krak skal bankerne have større reserver. Det er kernebudskabet i de nye bankregler og i bankunionen. Men hvem måler reserverne?

AF KENNETH HAAR

I slutningen af februar blev forhandlingerne om nye bankregler i EU afsluttet efter flere års tovtværkeri. Ministerråd og Parlament er nu kommet frem til en pakke, der ifølge økonomiminister Margrethe Vestager "giver bank til bankerne", som hun udtrykte det i sommeren 2012.

Men kritikerne stillede sig i kø længe inden blækket var tørt. Det nye regelsæt vil ikke sikre solide banker, men vil favorisere netop de storbanker med risikable investeringer, som reglerne angiveligt skulle disciplinere. For nok øges kravene til, hvor store reserver bankerne skal have, men det er bankerne selv, der skal lave beregningerne. Og hér går det galt – ifølge mange kritikere.

Lehman Brothers spøgelse

Det er det såkaldte kapitalkravsdirektiv, der nu er revideret og udbygget for at gøre bankerne mere sikre.

"Harmonisering" i EU betyder, at et enkelt medlemsland ikke uden videre vil kunne pålægge banker højere kapitalkrav end niveauet fra Basel.

Det skal drive spøgelsen fra Lehman Brothers tilbage – den mægtige Wall Street investeringsbank, der krakkede i september 2008 under vægten af store spekulative investeringer, og trak mange med sig.

De nye regler – som er EU-versionen af den tredje version af de internationale Basel-regler – skruer op for kravene til, hvor mange penge bankerne skal have i reserve.

Det lyder ligetil, men det er det ikke. For hvad reserver – altså nærmest rede penge – egentlig er, kan bankerne selv vurdere. Visse investeringer kan nemlig vurderes til at være så sikre i fremtiden, at de nærmest er som kontanter – hvis altså bankens egen "interne risikovurderingsmodel" kommer til den konklusion.

Bedømmer bankens model, at en given del af investeringerne er bomsikre, kan de regnes for reserver. Det er komplerede regnestykker, der ligger til grund for den slags modeller, bl.a. fordi de skal vurdere markedernes udvikling fremover. De skal spå om fremtiden.

Danske Bank er en af de storbanker i EU, der selv kan fastsætte værdien af egne reserver gennem "interne risikovurderinger".

FOTO: DANSKE BANK

Uoverskueligt

At bankerne på denne måde har mulighed for at afbøde øgede krav til reserverne (kapitalkrav), er lidt overraskende, for sporene skræmmer.

Da man for knap ti år siden, med det andet sæt internationale "Basel-regler", fik mulighed for at bruge de komplicerede risikovurderingsmodeller, blev udfaldet – stik imod hensigten – at den samlede mængde reservekapital i de store banker ikke steg, men faldt. Bankerne havde bl.a. benyttet lejligheden til at fjerne traditionelle reserver og erstatte dem med nye "bomsikre" papirer – som ikke var så sikre som bankernes modeller havde forudset.

Det betød i sidste ende, at da finans-krisen rullede, var mange banker svage, og mange gik under.

Derfor har de interne risikovurderinger fået mange kritikere – fra eksperter i OECD til rådgivere i Bank of England. Herhjemme er Merkurbanks direktør Lars Pehrson blandt de skarpeste kritikere. Han mener, at indførelsen af modellerne var et kæmpe tilbageskridt, og ærgrer sig over, at de fortsat kan bruges.

"Hele det set-up gør man på ingen måde op med. Man forsøger at kompensere for de ulykker, man lavede dengang, med øgede kapitalkrav, men i og med at modellerne får lov til at bestå, når man ikke rigtig nogen vegne. Tilsynene skal ganske vist overvåge brugen af modellerne, men det bliver en mere og mere kompliceret opgave".

” Vi har hele 70 mennesker, der kan bruge tid på at regne på den slags ting.

Jesper Berg, Nykredit

At tilsynet bliver mere vanskeligt, afspejles i lovteksten selv. Den er på omtrent 1600 sider, selvom den kun dækker samme område som nogle syv år gamle EU-love på i alt kun ca. 200 sider. Det nye niveau af kompleksitet har fået f.eks. Andrew Haldane fra Bank of England til at vurdere, at et effektivt tilsyn er en umulig opgave.

Fandt 400 mia. kr.

Der er i hvert fald god plads til bankernes modtræk mod øgede kapitalkrav, fremgår det af forlydender fra flere af Europas store banker. Allerede i januar 2012 kunne den franske storbank Crédit Agricole erklære sig immun over for de forhøjede

krav, og i januar i år kom det frem, at Deutsche Bank havde ændret en post i sin opgørelse over sine reserver med hele 400 mia.kr., alene ved at justere modelberegningen. Dermed opfylder Deutsche Bank allerede de nye krav til kapital, men i virkelighedens verden er der sket lidt eller intet.

” I januar i år kom det frem, at Deutsche Bank havde ændret en post i sin opgørelse over sine reserver med hele 400 mia.kr., alene ved at justere modelberegningen.

»De store banker over hele Europa har allerede tunet deres modeller, så effekten på dem af de nye regler bliver minimal«, siger Lars Pehrson. Den eneste undtagelse, understreger han, er de små banker, der vil få "den fulde vægt af kapitalkravene", fordi de ikke har råd til at bruge modelberegninger.

70 i modelregnestaben

Hos Nykredit er underdirektør Jesper Berg enig i, at interne modeller har givet problemer i fortiden, men han tror mere på de nye regler end Lars Pehrson.

»Man må nok sige, at reglerne i Basel II var udtryk for en tillid til modellerne, der var større end berettiget. Men med de nye regler bliver der strammet gevaldigt op«, siger Jesper Berg, som mener, de nye EU-love er "en hård nyser" for bankerne.

Han medgiver dog, at det er en byrde, der vil være ujævnt fordelt.

»Der er kun en håndfuld banker i Danmark, der vil kunne benytte sig af de interne risikovurderinger. Og det er klart, at det giver nogle fordele. Vi har hele 70 mennesker, der kan bruge tid på at regne på den slags ting, og det kan Lars Pehrson i Merkurbank end ikke drømme om«.

Om at tvinge kapitalkravet ned

Når sådan en stab kan være pengene værd, er det fordi de kan bringe kapitalkravet ned. Og kapitalkrav kan føre til højere renter og i værste fald til at udlån bremses og fører til den berømte "kreditklemme", mener Jesper Berg.

»Man kan godt vende tilbage til de gamle simple parametre. Men det svarer til at vælge at flyve i en lille Cessna og alene navigere efter en højdemåler, i stedet for en Dreamliner med alle mulige avancerede instrumenter«.

Det er Lars Pehrson ikke enig i.

»Der er ikke noget vundet for samfun-

det i de komplicerede udgaver af beregningen af kapitalkrav. De giver en fordel for de store banker, men det fører ikke til billigere lån for de små og mellemstore virksomheder, som alle er enige om er dem, der skaber arbejdspladserne,« siger han.

Bankunionens fundament

Mens indholdet af de nye bankregler – internationalt såvel som i EU – bygger videre på en tilgang, der blev indført for år tilbage, så har de en særlig betydning i dagens EU. De er nemlig det fundament, den meget omtalte bankunion bygger på. Det er derfor en kompliceret opgave Den Europæiske Centralbank får, når den skal varetage tilsynet med bankerne.

På ét område er reglerne dog forenklet, også i forhold til Basel-reglerne, nemlig ved at kapitalkravene indføres ved harmonisering. Kapitalkravet i Basel III er tænkt som et minimumskrav, men "harmonisering" i EU betyder, at et enkelt medlemsland ikke uden videre vil kunne pålægge banker højere kapitalkrav end niveauet fra Basel.

Den beslutning har den europæiske finansverden set som et velkomment tegn på, at det indre marked for bankvæsen uddybes. Men som borger kunne man spørge, om ikke det blot er endnu et vidnesbyrd om de mange hensyn til bankerne, der er taget under jagten på spøgelse fra Lehman Brothers. ♦

Grundlovsarrangement

5. juni kl. 10-11.30
i Vartovs gård i København.

Hvem får i år Ebbe Kløvedal Reichs demokratistafet? Et tankevækkende og hyggeligt arrangement med små indslag.

Arrangører: DEO og Vartov.

TILMELD DIG PÅ www.deo.dk

DEO EU-debat - mere spændende - mindre fastlåst
info@deo.dk - tlf. 70 26 36 66

...fortsat fra side 6

Lidt uventet fik Europa-Parlamentet sparket nogle ekstra elementer ind i aftalen. Aftalen er ikke endeligt vedtaget, men der er indgået forlig mellem Parlamentet og formandskabslandet Irland. Der er tale om:

- åbne regnskaber
- redegørelse for antal ansatte
- redegørelse for indtjening i skattelejlande
- en begrænsning af bonusudbetalinger til bankdirektører. De må som hovedregel ikke få mere i bonus, end de får i løn.

En klippe i havet

Med to af de fire trin på plads vil den foreslåede bankunion kunne siges at være halvt på vej.

Men så kom der en ny sten på vejen, eller måske hellere en klippe i havet: Cypren.

” Det ventes, at tilsynet vil omfatte 150-200 banker... Der har tidligere været talt om op mod 8.000 banker og sparekasser.

Den kerne, der står tilbage efter den kaotiske aktion for at undgå en cypriotisk statsbankerot, er, at der ikke længere er stemning for at bruge eurolandenes redningsmekanisme ESM (European Stability Mechanism) til at redde truede banker.

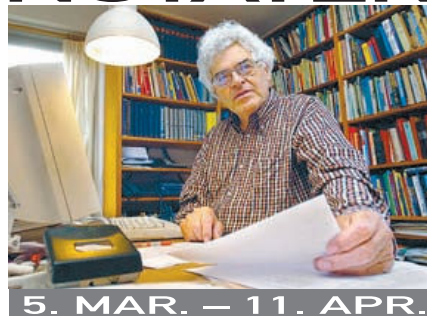
Det har ellers været hensigten at ESM skulle bruges til direkte kapitalopbygning af svage banker, når den fælles tilsynsmyndighed træder i funktion næste år (som en del af trin 1 og 2 i en bankunion).

Trin 3 og 4

Videre er der endnu ikke noget konkret forslag om den mekanisme, som skal bruges for at afvikle skrantede banker (trin 3), andet end at Kommissionen vil vende tilbage i løbet af sommeren.

Og der ser ikke ud til at være stemning for en fælles indskydergarantiordning for at danne et sikkerhedsnet for fremtiden til truede banker, trin 4 i bankunionens køreplan. Det er ikke en gang klart, hvornår Kommissionen vil fremlægge et sådant forslag. ♦

SKOVMANDS NOTATER

Kræver fotokontrol af østchauffører

11. april. Lastbiler fra Østeuropa kører langt flere ture i Danmark end de tre ture inden for en uge, som EU's regler giver dem ret til. Antallet af danske chauffører er derfor på blot fire år faldet fra 34.000 til 28.000, oplyser Politiken.

Vognmændene kan ikke konkurrere med deres østeuropæiske kolleger, fordi deres chauffører får langt lavere lønninger end de danske chauffører.

Derfor kræver vognmænd og chauffører nu, at der indføres fotosystemer ved for eksempel den dansk-tyske grænse og Storebæltsbroen med genkendelse af lastbilernes numre, så man kan se, hvor længe chaufførerne har været i Danmark.

Regeringen bør lytte til dette ønske. Her er jo tale om ren løn-dumping.

Slovenien i alvorlig krise

10. april. Antallet af kriseramte eurolande vokser. Nu trues også Slovenien, skriver Børsen.

Krisen overrasker mange, fordi Sloveniens offentlige gæld i 2012 kun udgjorde 53,9 procent af landets bruttonationalprodukt – altså under EU's grænse på 60 procent. Men staten ejer to store banker, og de er i alvorlige problemer, fordi de har lånt alt for meget ud til risikable projekter.

OECD siger nu, at Slovenien må skille sig af med disse banker og tvinge bankernes kreditorer til at eftergive en del af gælden. Hvis ikke det sker, må også Slovenien bede EU om hjælp.

Slovenien er det sjette euroland, som er kommet i knibe. Hvornår erkender man, at europrojektet er én stor misforståelse.

Vil forkorte flyveruter

8. april. Det koster dyrt i benzin, at Europa er opdelt i en lang række nationale luftrum. En EU-rapport skønner, at flyene i gennemsnit flyver 49 kilometer længere pr. flyvetur, end de behøvede gøre, hvis luftrumene blev samordnet.

Problemet burde være løst. For i 2004

enedes EU-landene sammen med Norge og Schweiz om, at der kun skulle være ni luftrum i Europa, og at de burde arbejde efter de samme regler. Fristen for ordningen blev sat til december 2012, men kun mellem Danmark og Sverige og mellem Irland og Storbritannien er der sket forbedringer.

EU-Kommissionen har nu skrevet til de forsømmelige lande og bedt dem om en forklaring på, hvorfor der intet er sket, og hvad de vil gøre for at forbedre forholdene.

En væsentlig grund til, at direktivet ikke er blevet fulgt, er modstand fra flyvelederne, der frygter afskedigelser, hvis luftrumene ændres.

Kommissionen er her i gang med noget fornuftigt. Man må håbe, at den når et resultat.

De svage lande får ti års krise

27. marts. EU's stramme budgetpolitik vil betyde, at de kriseramte lande vil opleve mindst ti års krise, før de får normale tilstande. Det siger nobelpristageren Joseph E. Stiglitz i en kommentar i Politiken.

EU's økonomer hævder, at en hestekur er nødvendig for at redde landenes økonomi. Men kuren gør mere skade end selve sygdommen. Og det ønsker vælgerne ikke. Det har man kunnet se ved blandt andet det italienske valg, siger Stiglitz.

Han bestrider også, at de kriseramte lande har levet over evne. Inden krisen havde både Spanien og Irland et overskud på deres budgetter og en lav gæld til udlandet.

Stiglitz har nok desværre ret. EU's krisepolitik er blevet en katastrofe i sig selv.

Urimeligt pres på Afrika

5. marts. Danske ngo'er protesterer nu mod, at EU vil udelukke en række u-lande fra at få toldfri adgang for deres varer til EU.

Det drejer sig om en gruppe meget fattige lande i Afrika, Vestindien og Stillehavet, som indtil nu ikke har underskrevet den frihandelsaftale – EPA – som EU har villet påtvinge dem. Aftalen skal senest underskrives den 1. januar 2014.

Ngo'erne, der er organiseret i Concord Danmark, er utilfredse med, at handelsminister Pia Olsen Dyhr har fået Europa-udvalgets tilslutning til EU's beslutning. De påpeger, at EPA-aftalen på en række punkter er ufordelagtig for u-landene.

EPA-aftalen, som tidligere har været omtalt i Notat, tager mere hensyn til EU-interesser end til u-landene. Så det er godt, der protesteres.

Notaterne kan i uddybet form læses på www.notat.dk under de samme overskrifter.

AF RASMUS NØRLEM SØRENSEN

Demokratisk kontrol med kapitalen

Der skulle aktivister til at afsløre 240.000 mia. kr. i skattely.

Pengesager har i mange år alene været et anliggende for bankfolk i jakkesæt. Men i den nuværende krise er det blevet tydeligt, at både politikere og administrative borgere er nødt til at engagere sig i en offentlig debat om, hvad det er for en finanssektor, vi vil have.

Vi er nødt til at udøve demokratisk kontrol med den banksektor, som har været medvirkende til at skubbe millioner af europæere ud i arbejdsløshed, men aldrig er blevet holdt ansvarlig. En sådan kontrol forudsætter, at vi kan få indblik i, hvordan banker og finansvirksomheder arbejder.

Den massive læk af bankoplysninger om penge i skattely, der for nyligt blev tilvejebragt af en gruppe undersøgende journalister, har vist, hvor vigtig åbenhed er. Her kan man pludselig læse om en række af verdens mest prominente politikere og erhvervsfolk – og om de ufattelige 240.000 milliarder kroner, der tilsyneladende er gemt i skattely.

Finansskat på 0% er nok

Den primære grund til, at bankerne modarbejder en skat på finanstransaktioner, er ikke, at det kommer til at koste dem penge. Det er nærmere, at forudsætningen for en finansskat er en åbenhed og registrering af, hvilke handler, der finder sted. Mange kritikere peger på, at det, bankerne særligt kan være bange for, er, at de såkaldte OTC-handler kommer i søgelyset. OTC

– Over-the-Counter, dvs. over-disken – er handler indgået direkte mellem to virksomheder uden om den offentlige registrering og uden børsregistrering.

Åbenheden og transparens, gennemsigtighed i markedet, er en forudsætning ikke kun for finansskatter, men også for at kunne spore de pengestrømme, der fører virksomheders overskud uden om skattesystemet og gemmer milliardformuer i skattely. Åbenheden er også det vigtigste middel vi har til at modvirke markedsmanipulationer, som de enorme finansvirksomheder i dag er i stand til at gennemføre.

Kontrol og aktivisme

Transparens, åbenhed og mulighed for demokratisk kontrol er opgaver, der både må ligge på nationalt plan og på EU-plan. Og det bør være et krav, at de bliver tænkt med, når man diskuterer bankunion.

Men det er værd at notere, at der skulle aktivister til for at afsløre de skattely, som finansverdenen benytter sig af – og som egentlig ikke var nogen hemmelighed, for man kan finde virksomheder rundt om i europæiske hovedstæder, der lever af at bringe kapitaler i skattely. I fuld offentlighed.

Så både på EU-plan og i national sammenhæng er der brug for aktivister, som – uden om alle systemer – kan være med til at styrke den demokratiske kontrol med kapitalen.

Andreas Marckmann stiller skarpt på EU-parlamentarikerne

Dan Jørgensen, MEP (S)

Hvad er løsningen for bankerne?

»Vi bør få en bankunion som den, der er på trapperne, med bedre kontrol med bankerne. Det er i alles interesse, for når det går dårligt for bankerne i et land, så spreder det sig som ringe i vandet over grænserne«.

Hvilken rolle har bankerne i dine øjne spillet for krisen i Cypern?

»I Cypern har bankerne været den altoverskyggende årsag. Det har været en decideret bankkrise, hvor man i Grækenland har talt mere om en statsgælds-krise«.

Bankunionens tilsyn kommer nok til at gælde de 150-200 største banker, men der var tale om, at det skulle gælde op mod 8000. Er det den bedste løsning kun at holde øje med de største?

»Vi ved ikke, hvor det ender. Men det giver bedst mening at gøre noget på europæisk niveau, når bankerne har grænseoverskridende effekt.

Der er ikke megen mening i, at man fra Bruxelles blander sig i, hvordan en mindre sparekasse i Nordjylland gebærder sig, imens man selvfølgelig skal holde øje med Nordea og Danske Bank«.

Sverige og Storbritannien har meldt ud, at de ikke vil være med i tilsynet. Jeg kan forstå, at den danske regering først vil tage stilling, når bankunionen er klar. Hvad mener du?

»Det er altid fornuftigt at vente med at sige ja eller nej, til man ved, hvad der foreligger. Derfor undrer det mig, at to lande allerede har sagt nej.

Jeg tror, Danmark ender med at sige ja, men det er ikke til at sige – også fordi vi har et euroforbehold«.

Der er lagt op til mere kontrol, mere åbenhed og en egenbetalt "forsikring". Bliver bankerne behandlet for hårdt med den her bankunion?

»Nej, det synes jeg ikke. Bankerne har været medskyldige i finanskrisen, nogle steder mere end andre, og derfor er det i borgernes – og bankernes – interesse, at vi tager hårdere fat«.

Hvad bør EU gøre i forhold til Cypern?

»Der er allerede lavet en hjælpepakke, hvor EU betaler 10 af de 17 mia. euro, der er brug for, så bankerne ikke går ned (tal pr. 10. april. red.). Bankerne udgør syv gange Cyperns BNP, så EU har reddet Cypern fra bankerotk«.

Kan EU styre finanskapitalen?

Seminar lørdag den 4. maj kl. 11-16.30 på CBS i København

Hvad gør EU, og hvad skal der til, for at finanssektoren ikke løber løbsk igen? Hvordan tager politikerne magten tilbage? Mød bl.a. Ole Bjerg, Lars Pehrson og Kenneth Haar, og deltag i debat med panel af politikere.

Arrangør DEO i samarbejde med Attac og CBS.

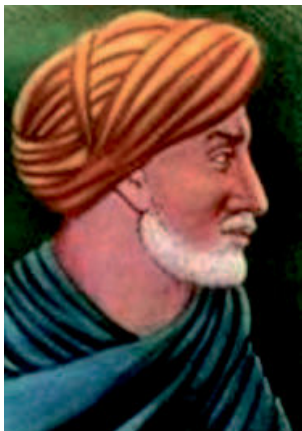
Pris 100 kr., 50 kr. for studerende. Der serveres en frokostting og kaffe.

I Aarhus følges op med debattmøde med Kenneth Haar den 6. maj.

DEO EU-debat - mere spændende - mindre fastlåst
info@deo.dk - tlf. 70 26 36 66

TILMELD DIG PÅ www.deo.dk

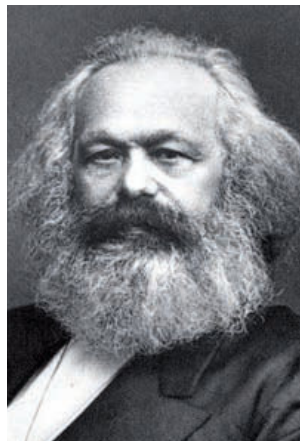
Ibn Khaldun

Det er arbejdet og håndværkerens kunnen, der giver tingene værdi.

Adam Smith

Under fri konkurrence vil en vares pris afspejle det arbejde, der medgik til dens produktion.

Karl Marx

Kapitalens profitrate falder, fordi kun menneskeligt arbejde skaber merværdi.

J. M. Keynes

Få styr på arbejdsløsheden så skal budgettet nok ordne sig selv.

De mange kriseforklaringer

De begreber, vi bruger, er afgørende for, hvordan vi forstår den økonomiske krise i Europa.

AF STAFFAN DAHLLÖF

Ordene har magt over tanken. Derfor er det ikke uvigtigt, hvad krisen bliver kaldt: Gældskrise, finanskriser, eurokrise...

I en "gældskrise" havner ansvaret hos dem, der har sat sig i gæld, måske i nogen grad hos dem, der har formået andre at gældsætte sig.

I en "finanskrise" er finansverden ansvarlig, imens en "eurokrise" skyldes euroens konstruktion og spilleregler, eller brud på de samme.

"Systemkrise" og "produktionskrise" er noget lidt mere mystisk. Det vender vi tilbage til.

De forskellige betegnelser udelukker ikke nødvendigvis hinanden. De kan hægtes efter hinanden i en årsagskæde, som perler på en snor.

Bobler

Da den amerikanske bank Lehman Brothers gik konkurs i 2008, var det som følge af en spekulationsboble på det amerikanske boligmarked. Alt for mange boligkøbere havde optaget alt for store lån, uden at kunne klare afbetalingerne.

Boblen revnede, ligesom den tidligere IT-boble, og ligesom alle andre spekulationsbobler har gjort det helt siden den spekulative handel med tulipanløg i Holland i 1600-tallet.

De amerikanske husstandes gældsættelse førte til en finanskriser, fordi banker og andre finansieringsinstitutter

havde en endnu mindre sikkerhed for de gigantiske beløb, de handlede med, end boligkøberne som købte huse på kredit.

Lehman-krakket spredte panik på begge sider af Atlanten. I Europa var bankerne lige så lidt polstrede og ledelserne lige så uansvarlige som i USA. En af forklaringerne blev, at "grådigheden var sat i system".

Men er grådighed forklaringen? Det er det nok ikke, for som Preben Wilhjelm påpeger i essayet "Krisen og den udeblevne systemkritik":

»Det er meningsløst at bebrejde en haj, at den opfører sig som en haj og ikke som en dresseret delfin«.

Den dominerende forklaring går ud på, at krisen skyldes stater eller befolkninger, der har levet over evne, og at der skal besparelser og nedskæringer til for at få orden i økonomien, inden væksten kan komme i gang. Det er tankegangen bag den finanspagt, Angela Merkels Tyskland i øjeblikket forsøger at presse ned over Europa.

Island har vist værdien af at kunne devaluere.

Paul Krugman

Men hvis man holder Grækenland udenfor et øjeblik, kunne man også hævde noget andet: At krisen ikke skyldes uansvarlige befolkninger eller regeringer, men en finanssektor, som fik lov at løbe løbsk, fordi regler enten ikke blev overholdt eller ikke var der.

Nogle har enten lånt, brugt eller krævet for meget, alternativt har nogle raget for meget til sig.

Men hvordan kunne det gå så vidt?

Et banalt svar er: Fordi det var muligt. Og fordi spekulation indebærer mulighed for meget store forrentninger – så længe det går godt.

Vækstkrise i det gamle Europa?

Men der er et par led mere, hvis krisens årsager ikke kun skal handle om dårlig opførsel og mangel på kontrol: De vestlige økonomier befinder sig i en vækstkrise. Investering i industriproduktion er blevet en kedelig forretning. Lønningerne er for høje, miljøkravene for snærende og efterspørgslen for svag.

Det er der flere årsager til:

1) Produktion af varer og tjenesteydelser sker for at få et udbytte af den investerede kapital, ikke nødvendigvis fordi der er et uopfyldt behov.

Den enkelte virksomhed (eller land) har interesse i at producere så billigt som muligt. Det sker typisk ved at erstatte ansatte med maskiner, eller flytte det manuelle arbejde til lavtlønslande som Polen eller Kina.

Men de andre virksomheder (og lande) skulle helst ikke gøre det samme, fordi så er der ingen til at købe varen eller ydelsen.

Markedsøkonomien, eller kapitalismen, har en indbygget modsætning mellem produktion og forbrug. Princippet er, at alle tænker på sig, kun jeg tænker på mig.

Milton Friedman

Slip markedskræfterne fri og hold kontrol med pengemængden. Afregulering skaber vækst.

2) Investeringer i ny teknologi bliver kun gennemført, hvis de giver mening, det vil sige et øget overskud.

Ifølge klassisk økonomisk tænkning – fra den tunesiske middelalderfilosof og historiker Ibn Khaldun, over den liberale Adam Smith til Karl Marx – skaber maskiner ikke selv ny værdi. Det gør kun menneskeligt arbejde.

Jo mere en virksomhed investerer i ny teknologi, jo vanskeligere bliver det at få et rimeligt afkast på de samlede investeringer.

”Profitkvotens faldende tendens” kaldes det hos Marx – en teori, som hans efterfølgere og kritikere har brugt oceaner af tid på at forstå, kritisere og forsvare.

Moderne klassisk

Men problematikken kan også beskrives med det ”neo-klassiske” begrebsapparat, som styrer den dominerende politiske tankemåde i dag. For eksempel har Europæiske Centralbank lav inflation som sit hovedmål – i tråd med monetaristen og privatiseringsfortaleren Milton Friedmans opskrift.

” Sporene fra Italien og Grækenland med teknokratstyre, højrepopulisme og ligefrem nyfascisme skræmmer.

De neo-klassiske økonomer arbejder med en tankemodel, hvor det er marginalnyttens, der styrer: Hvad kan en kapitalejer få ud af at investere i lige den nye maskine, eller proces?

Svaret bliver, at investeringer kun kan betale sig, hvis lønnen og andre omkostninger først presses ned.

Derfor fokuserer den dominerende tankemodel på budgetdisciplin og konkurrencekraft – plus måske en forstærket finanskontrol.

Paul Krugman

Island er det gode eksempel på at bryde med etablerede regler.

Hvis bare der bliver ryddet op i ubalancerne, så skal der nok komme gang i hjulene igen.

Keynes, Krugman og Wilhjem

Løsningen i den alternative model anbefaler investeringer og stimulans af efterspørgslen for at kickstarte den økonomiske vækst – plus en kraftigt forstærket finanskontrol.

Det handler om bonusbegrænsninger, transaktionsafgift (Tobin-skat), opdeling af banker, etc. Til gengæld må Finanspagten og det andet fra den neoklassiske skuffe laves om eller helt enkelt smides på lossepladsen.

»Man kunne have valgt at forpligte hinanden på, at arbejdsløsheden ikke måtte overstige f.eks. 4 pct.«, foreslår Preben Wilhjem i sit essay som et eksempel på, hvad han kalder reformer inden for systemet.

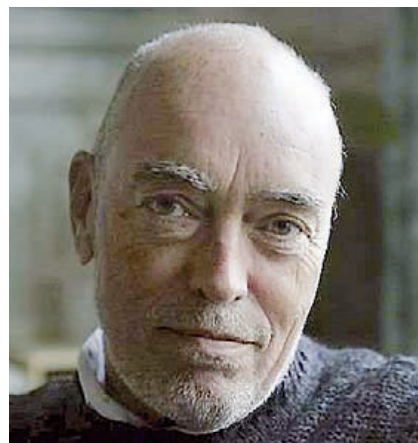
I krisens snart femte år har den klassiske nedskæringsmodel stadig ikke vist, at den faktisk virker.

Den Keynes-prægede ekspansionsmodel lider lidt af samme problem – fordi den ikke rigtigt bliver afprøvet nogen steder.

Island er måske det mest relevante eksempel på en politik som i hvert fald er anderledes end den EU-gængse. Island er også et forbillede for den keynesianske økonom Paul Krugman, som skriver i New York Times:

»Island har vist værdien af at kunne devaluere (og derfor at have en egen valuta), og værdien af en tidsbegrænset kapitalkontrol, og af at lade de utøjlede private bankers kreditorer betale«.

Men, siger den britiske økonom (og lyseslukker) Michael Robert: Nedskæringspolitikken i Grækenland og den keynesianske devaluering i Island har ført til påfaldende ens resultater: En

Preben Wilhjem

Kan man bebrejde en haj, at den ikke opfører sig som en dresseret delfin?

lille stigning i profittkvoten og dermed lønsomheden, betalt af et brat fald i levestandarden.

Ingen af dem har været i stand til at rette op på de grundlæggende problemer med lav lønsomhed og vækst i den grundlæggende systemkrise.

Altså må der være brug for et systemskifte.

Men i så fald til hvad?

Preben Wilhjem, som revser europæerne for at være mindre keynesianske end amerikanerne, socialdemokraterne for at have forladt Keynes til fordel for neoliberalismen, og socialisterne for at have suspenderet Marx til fordel for Keynes, er selv forsigtig.

Sporene fra Italien og Grækenland med teknokratstyre, højrepopulisme og ligefrem nyfascisme skræmmer.

Og det samme gør tanken om, at den nu afdøde Margaret Thatcher skulle have ret i sin tese om TINA – There Is No Alternative, der er kun én vej frem. ♦

Rejse til Estland, Letland og Litauen

Tre fascinerende nabolande der har prøvet det meste. Skiftende undertrykkere. Op til 30% nedskæringer. Store etniske modsætninger. Men også den højeste vækst i EU.

Vi vil få landenes problemstillinger ind under huden på **8-dages bustur med afgang 7. juni**. Pris 6.300 kr. Vi bor på pæne centrale hoteller. Vi møder interessante personer i både Vilnius, Riga og Tallinn og får oplæg i bussen. En unik rejse du ikke vil fortryde.

LÆS MERE OG TILMELD DIG PÅ www.deo.dk

DEO EU-debat - mere spændende - mindre fastlåst
info@deo.dk - tlf. 70 26 36 66

FOTO: GETTY IMAGES

Wall Street, New York, med kapitalmarkedets maskot: En tyr i bronze.

Uden testosteron duer helten ikke

Jo højere testosteron-niveau, jo højere indtjening viser en undersøgelse blandt børsmæglere. Men et højt testosteronniveau over længere tid ender med ret stor sikkerhed i et brag.

John Coates er forhenværende Wall Street-mægler for Deutsche Bank og nu seniorforsker inden for feltet "neurovidenskab og finansmarkeder" på Cambridge Universitet, hvor han undersøger højfrekvens-mæglers psykologi og biokemi.

Hans forskningsteam er kommet frem til, at der er en direkte sammenhæng mellem højt testosteronniveau om formiddagen og høj indtjening om eftermiddagen. Og at succes med investeringerne udløser endnu mere testosteron.

Hævet testosteronniveau har været en nødvendig mekanisme i dyreriget for at overleve slagsmål, siger han. Men det forekommer, at testosteronniveauet overstiger det optimale niveau, forklarer Coates. Så udkæmper de forkerte og for mange slagsmål, spreder sig over for store territorier og dræber mere, end de behøver. Og det samme mønster har han registreret blandt mæglere.

»Ethvert kollaps i en bank på mere end 1 mia. dollars sker i hænderne på en mægler, der har været igennem en flerårig sejrstræke. Man bliver euforisk, selvbedragerisk og

overmodig. Man tager for store risici, og laver frygtelige risiko-gevinst-afvejninger«.

Cortisol og stress

Men hormoner virker også den anden vej, her blot ved hormonet cortisol, der udløses under stress. I små mængder har det en positiv effekt, men i større doser fremkalder det forhøjet blodtryk, angst, depression. Coates' forskningsteam har fundet en sammenhæng mellem høje cortisolniveauer og usikre markeder, især på de tyske aktiemarkeder.

Deres teori er: »Under et "tyremarked" (eng. bull market – stigende marked) påvirker testosteron mæglernes risikoprofiler, så de bliver mere aggressive, hvilket medfører bobler. I "bjørnemarkeder" (eng. bear market – faldende marked) påvirker hormoner folk til at blive for sky overfor risici. Risikopræferencer er radikalt ustabile i finansverdenen.«

Testosteronniveauet er klart højest hos mænd under 30. Samtidig er det sådan, at niveauet for kvinders stresshormon typisk påvirkes af socialt stress i højere grad end af konkurrence-stress. Derfor anbefaler Coa-

tes, at man ansætter flere kvinder og ældre mænd på Wall Street.

Testosteron på klinik

I kølvandet på krisen og dens fyringsrunder, går tendensen dog i modsat retning. Klinikkerne i New York har stor efterspørgsel efter testosteronbehandlinger, og nye skyder op med tilbud om behandling mod "Lavt T".

Indehaveren af en af de kendte klinikker i New York, Lionel Bissoon, siger således til Financial Times, at 90 procent af hans klienter er folk fra finanssektoren.

De er typisk i trediveerne eller fyrreerne, sidder ofte i ledende stillinger, og presses nedfra af unge mænd. Bissoon har også nogle få kvinder fra sektoren i behandling med testosteron. De får dog noget mindre doser af det mandlige kønshormon end mændene.

Michael B. Lauritsen